

דבר חודש בחודשו

בס"ד

עלון שומעי לקחו של מורנו הרב יואל שורץ שליט"א

עלון 99 - אלול 2 תשפ"א

אלול המיוחד לזמננו – סיומה של ההיסטוריה

לתיקון ולהשלמה של העת ההיא, כמו שאמרו המקובלים שבסוף כל יום לפני השינה צריך האדם לעשות תשובה על מה שעשה במשך היום, ביום ששי בשבוע על כל מעשי השבוע, וביום האחרון של החודש הוא יום כיפור קטן לשוב על כל החודש, כך חודש אלול הוא זמן התיקון והתשובה של כל השנה שעברה חודש אלול הוא חודש תיקון של פגמי השנה החולפת. הקב"ה טבע באדם סימני זקנה, שהשערות מלבינים, זה סימן לאדם להלבין את עצמו מחטאיו, ושיתבונן שהוא צריך לעשות תשובה ולתקן על כל ימי חייו, וודאי שבימי אלול שהם סוף השנה חובה על האדם לשוב.

אלול המיוחד לזמננו – סיומה של ההיסטוריה

יש להוסיף, שבפרט כעת שאנחנו בסיומה של מחזור שמיטה, ובסיומה של ההיסטוריה, כמו שהחייח התבטא שרואים שקורים בעולם תהליכים מהירים שלא היו עד עכשיו, וזה מורה שהקב"ה מזרז את העניינים לקראת אחרית הימים. ובשם החייח נאמר, שבכל שמיטה דנים בשמים אם להביא את הגאולה, ואם כן זה מחייב תשובה גדולה על כל ההיסטוריה. בתורה נאמר שביעת ב-י אחד וזה יוצא בגימ' תשפ"ב, ויש כאן רמז מיוחד לשנת תשפ"ב, שחז"ל אמרו מוצאי שביעית בן דוד בא.

וחז"ל אמרו י"אם ראיית מלכויות מתגרות זו בזו צפה לרגלו של משיח". ונאמר (שיר השירים ד' ח') "יאתי מלכנון פלה אתי מלכנון תבואי תשורי גראש אקנה גראש שגיר והרמוז מבענות אריות מהררי גמרים" ורש"י מפרש שהפסוק מרמז על קיבוץ גלויות, וכעת שהיו תקריות עם איראן בגבול לבנון, זה מעורר אותנו לחכות יותר לביאת משיח.

ובסנהדרין (צח) דרשו חז"ל את אחד מפסוקי הגאולה בספר (דניאל י"ב ז') "וְאֶשְׁמַע אֶת הָאִישׁ לְבוּשׁ הַבְּדִים אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ לְמִימֵי הַיָּאֵר וְיָרֵם וְיָמִינוּ וְשָׂמְאֵלוּ אֶל הַשָּׁמַיִם וְיִשְׁבַּע בְּהִי הַעוֹלָם כִּי לְמוֹעֵד מוֹעֲדִים וְחֻצֵי וְכִכְלוֹת נִפְיָן יָד עִם קֹדֶשׁ תִּכְלֶינָה כָּל אֲלֹהִים", וכתב רש"י: "כשתכלה תקומתם וחוזק ידיהם שהיתה נפוצה אילך ואילך גבורה ותועלת לפשוט אנה ואנה, ואחר שתכלה גבורתם שיהיו שפלים למאד". כעת נראה ש-י"מדנית ישראל" שהיתה לה איזה "תקומה וחוזק יד" הולכת ושפלה, אפילו בסוריה אינה יכולה לתקוף כי הרוסים הודיעו שמעתה יגנו על סוריה. וכבר הבאנו בשם הגר"א שאמר שהרוסים יעברו את מיצרי הדרנדלים יש למהר ללבוש בגדי שבת ולחכות למשיח. הלוואי ונזכה שזה יהיה כעת. מכל זה אנו צריכים להתעורר לחכות יותר לביאת המשיח ולנסות לתקן את מעשינו ולשוב בתשובה.

כח היחיד לפעול - עבודת ה' אני, וביאור משמעות המעשה של רבי אלעזר בן דודריא

ואם יאמר האדם, מה לי אני הקטן שאוכל לפעול בכל זה? הנה באלול רואים שיש הדגשה מיוחדת על ה'אני', אלול נרמז בפסוק (שיר השירים ו' ג') "אָנֹכִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי הֲרַעָה בְּשׂוֹשָׁנִים", הלל היה אומר: "אם אני כאן הכל כאן" (סוכה נ"ג) גם כשהיו רוקדים ומתעלים ושואבים רוח הקודש הכריז ואמר אם אני כאן הכל כאן, משמע שלעבודת השלימות יש צורך בהדגשת האני, דבר זה טעון ביאור, כי הרי האנוכיות

דבר המערכת

גליון זה נערך מתוך כתיבי רבינו עם הוספות שנשמעו מפיו בעל פה, קוראי הגליונות מתבקשים להרבות בתפילות ותחנונים לרפואתו השלימה של רבינו יואל בן לאה ה' ירפאהו ויאמצהו להמשיך בעבודת הקודש בזיכוי הרבים בחיבוריו ושיעוריו.
המערכת

אלול הכנה לר"ה

אלול משמש כימי הכנה לקראת ימי הדין ראש השנה ויום הכיפורים, הכנה זו היא דבר הכרחי, כל דבר רוחני צורך הכנה קודמת. כשם שנהגו חסידים הראשונים שהיו שוהים שעה אחת לפני התפילה ומתפללים שעה אחת. לדעת הרמב"ן נלמד דבר זה מהתורה, מהכתוב (ויקרא כ"ו כא, כח'): "כֹּה תִּשְׁבַּע תִּלְכוּ עִמִּי קָרִי, וְלֹא תֵאָבֵוּ לְשִׁמְעֵי לִי, וְיִסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִכָּה, שִׁבְעֵי קִהְפֹּאתֵיכֶם. כַּח וְהִלְכֵתִי עִמָּכֶם בְּחַמַּת קָרִי, וְיִסְפְּתִי אֶתְכֶם אֶף אֲנִי, שִׁבְעֵי עַל הַפֹּאתֵיכֶם", דבר זה אמור על מי שעושה את המצווה בדרך אקראית ללא כוונה תחילה.

אלול ימי רצון

כתב החיי אדם (כלל קלח) "באהבת הקדוש ברוך הוא את עמו ישראל, הרבה להיטיב אותנו וצונו לשוב לפניו בכל עת שנחטא. ואף שהתשובה טובה בכל עת, מכל מקום חודש אלול הוא מובחר ומוכח יותר שמקובל תשובתו משאר ימות השנה, לפי שימים אלו הם ימי רצון מעת שנבחרנו לעם, שכשחטאו ישראל בעגל ונשתברו הלוחות ב"י בתמוז ואחרי זה עלה משה בהר והתפלל ואמר לו הקדוש ברוך הוא [שמות לד, א] ויניאמר ה' אֵל מוֹשֶׁה פֶּסַל לִּי יִשְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים בְּרֵאשֵׁינִים וְקַתְכֵתִי עַל הַלַּחַת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלַּחַת הַרְאשֵׁינִים אֲשֶׁר שִׁבְרָתִי". ונתרצה ליתן לו לוחות שניות, ואז עלה בראש חודש אלול ונשתתה שם עד יום כיפור שהיה גמר כפרה. ואיתה בתנא דבי אליהו, ישראל היו נוהגים כל אותם הימים צום ותענית ויום אחרון שבכולם דהיינו בעשרה בתשרי גזרו תענית ולנו בתענית, ולפיכך נקבע אותו יום דהיינו יום הכפורים לכפרה לעולם. ולפי שהיו ימים אלו ימי רצון מאז, לכן בכל שנה ושנה מתעורר עוד הרחמים למעלה והם ימי רצון...".

שני יסודות למדנו מדבריו: א. מה גדול כוחו של מעשה אדם, עם ישראל עשו פעולות תשובה והתחזקות בימים אלו, בגלל זה הפכו ימים אלה להיות ימי רצון, כלומר, מעשה האדם שינה סדרי בראשית. דבר דומה מצאנו גם לגבי זמן הדין בראש השנה, לאחר שחכמי ישראל קבעו והוסיפו יום אחד לראש השנה בגלל הספק מתי נתקדש החודש, שינה הדבר את סדרי הדין בשמים, ובמקום שהדין יהיה ביום אחד בלבד הוא מתחלק לשני ימים. ב. מאורע שאירע בזמן מסויים משאיר את רישומו על אותו תאריך בכל שנה בהגיע אותו תאריך מתחדש מעין כוחו של המאורע שארע בעבר כיוון שבדור המדבר עשו ישראל תשובה בזמן זה לכן זורח אור התשובה בעת זו בכל שנה. מלבד זאת, חודש זה הוא החודש האחרון של השנה וכל זמן שמהווה סיום של תקופה משמש גם זמן

הגיע אלעזר בן דורדיא למסקנה המתבקשת, ואמר: 'אין הדבר תלוי אלא בי, נתן ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו! יצאה בת קול והכריזה רבי אלעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא. בכה רבי ואמר 'יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים' ועוד הוסיף להתפעל: 'לא דיין לבעלי תשובה שמקבלים אותם אלא שזכה להקרא רבי', היינו הוא הפך למורה דרך לתשובה אמיתית, בכל שלימד שהכל תלוי בהחלטה שאין הדבר תלוי אלא בי.

מסיבה זו מדגישים את ה'אני' בעבודת התשובה כי הרגשת האדם שהוא אחראי בלעדית לחטאיו היא היסוד לתשובה.

התשובה מתחילה באחריות על מעשיו, ואחר כך אחריות על העולם, חז"ל אומרים, (קידושין מ, ב) "לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמו לכף זכות עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו לכף חובה שנאמר וחוטא אחד יאבד טובה הרבה בשביל חטא יחידי שחטא אובד ממנו טובות הרבה, ר' אלעזר ברי שמעון אומר לפי שהעולם נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה". הרי שכך האדם צריך לראות את עצמו, שהוא יכול להכריע את גורל העולם במעשיו. לפי זה יש להבין את מאמר חז"ל (יומא פו, ב) "תניא היה רבי מאיר אומר, גדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו, שנאמר (הושע יד' ה') "אֲרַפָּא מְשִׁיבֹתָם אֶהְיֶה נְדָבָה בִּי יֵשֶׁב אִפְּי כֹמֶנָה." מהם לא נאמר אלא ממנו. (ורעק"א מביא בגליון הש"ס פירוש מחודש עיי"ש), אבל אפשר לפרש כפשוטו, שליחיד יש כח גדול להשפיע על כל העולם, כמו שאומרים בשם ר' חיים מבריסק שאמר, אם יהיה חלילה מצב שבו היה נקלע משה רבינו למצב של פיקו"י, ותהיה ברירה או שהוא יחיה וימות היהודי הפשוט ביותר, אומרים לו "מאי חזית", שאין הוא עדיף ממנו, רואים מהי חשיבותו של יהודי הפשוט ביותר. יתכן שהאדם הכי פשוט ישנה את העולם, מספרים שהבעש"ט אמר שבעל תשובה אחד העלה תפילות פסולות של המשי מאות שנה, מה שכל אותם גדולי כל הדורות לא הצליחו לעלות. יש כח במעשים של אדם אחד לשנות את העולם. כמה פעמים ראינו שבבחירות היה הכל תלוי בכוחו של אדם יחידי, משמים מראים לנו איך שהכל תלוי בכח יחיד, ואדם אחד יכול להפוך את העולם, לכן חשובה מאוד הדגשת ה"אני" בעבודת התשובה ובעבודת חודש אלול.

משמעות השם "אלול"

מצאנו בספרים שדורשים את מילת אלול ברמזים ובראשי תיבות. אף שלכאורה שמות החודשים הם שמות שנקראו על ידי הגויים ועלו עמהם מבל (כדי לזכור את חסד ה' שהשיב את ישראל מגלות בבל) מכל מקום כבר נאמר (תהלים מו' ט) "לְכוּ הַזֶּה מִפְּעֻלוֹת ה' אֲשֶׁר יֵשׁ שְׁמוֹת בְּאָרֶץ" ואמרו חז"ל אל תקרי שמות (בש' פתוחה) אלא שמות (בצירי), דהיינו, ההשגחה מכוונת שמהות כל דבר תבטא בשמו.

ועוד, שנשמת האדם חשה שלא במודע את משמעות העניין, רבותינו ציינו בכמה מקומות בש"ס מקורות מהמקרא לפתגמי בני אדם "היינו דאמרי אינשי", (תרגום: זהו מה שבני אדם רגילים לומר) כיוון שהאנשים אומרים אותו בדרך כלל סימן שהוא אמת, אם הוא אמת בודאי ימצא לו שורש בתורה שהיא מקור האמת, ועוד, שכל הבריאה נבראה לפי התורה כאמור בזוהר "אסתכל בה באורייתא וברא עלמא", הקדוש ברוך הוא כביכול הסתכל בתורה כמהנדס המסתכל בתרשימים שלו בעת שבונה בנין, כי כל דבר בעולם הוא על פי

שבאדם מהווה מחסום להתקרבות אל ה', בדרך מליצה אמרו (דברים ה' ה') "אֲנֹכִי עֹמֵד בֵּין ה' וּבֵינֵיכֶם בְּעַת הַהוּא לְהַגִּיד לְכֶם אֵת דְּבַר ה' בִּי יְרֵאתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא עֲלִיתֶם בְּהָר לְאֹמֹר", האנוכיות היא המחסום העיקרי שבין האדם לבין קונו. וכן אמרו על הגמרא נדרים (סו א) "בנות ישראל נאות הן אלא שהעניות מנוולתן" - דרך מליצה - נאות בנות ישראל ובני ישראל, אלא שהאניות בא' היא שמנוולתן, אם כן מדוע יש צורך בהדגשת ה'אני' לצורך עבודת התשובה וההתעלות של אלול?

הדבר יתבאר על פי מה שלמדנו מבעל תשובה הגדול, שבת קול משמים כינתה אותו בתואר 'רבי' על אף שכפי הנראה לא קרא ולא שנה, מכל מקום הוא זכה לתואר זה כי ממעשיו למדנו כיצד עושים תשובה, וכך מספרת הגמרא (ע"ז י"ז א'), על אלעזר בן דורדיא (חז"ל אמרו לנו גם את שמו של אדם זה, שאף הוא מאלפנו על העניין - 'אלעזר' מלשון 'א-ל-עזר', שזכה לסייעתא דשמיא לחזור בתשובה, 'בן דורדיא' דורדיא היא פסולת היין, היינו שאף שהיה במצב שפל מאוד זכה לסייעתא דשמיא לעלות ולהתעלות בעזר האלוקי, עפ"י מהר"ל בביאורי אגדות). הוא היה שקוע בחטא עד שבסביבתו לא היתה כבר תאוה שלא מילאה בחטאו, נודע לו שבחז"ל יש אפשרות נוספת למילוי תאוות לבו בחטא, אלא שהדבר עולה בכסף רב - כיש דינרין! למרות זאת לא נמנע, הלך ועבר עליה שבעה נהרות, פירוש - מחסומים רבים יש בדרכו של אדם היכולים למנוע ממנו לחטוא: הרגל, חינוך, בושה, יראת שמים וכו', כל מעצור קרוי בלשון רבותינו 'נהר', כשם שאמרו רבותינו על המחסומים שהשטן הערים בדרכו של אברהם אבינו שעשה נהר, בדרך כלל שבעה הוא המספר המסמל את העולם הטבעי (מהר"ל), דהיינו, אלעזר השיל מעליו כל מחסום המונע את החטא, הדבר בלט בכך שהיה צריך לתכנן את נסיעתו למקום החטא ולהשקיע כסף רב לצורך הדבר, עובדה המלמדת שאין זה כשלון של יצר גובר או שבוש דעת אלא חטא מתוך תכנון שלא שייך לימוד זכות עליו. בהגיעו למקום העבירה שמע מהנכרית שמתפעלים מהדרדרותו הגדולה, ואומרים כשם שהפיחה הזאת איננה חוזרת למקומה כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלים אותו בתשובה! דברים אלו עוררו אותו; אם נכריה זו שאף היא היתה בשפל המדרגה הרגישה בהדרדרותו הנוראה, כיצד הוא לא הבחין בכך, ואז החל להתבונן במעשיו, ו"הלך וישב בין שני הרים וגבעות ואמר: הרים וגבעות בקשו עלי רחמים ענו לו עד שנבקש עליך נבקש על עצמנו", התוספות במקום פירשו שזו היתה הרגשה פנימית מה הם היו יכולים לענות לו, וכן אמר "שמים וארץ בקשו עלי רחמים" וקיבל אותו מענה "עד שנבקש עליך נבקש על עצמנו", וכן כשביקש "שמש וירח בקשו עלי רחמים" נענה באותה לשון, 'כוכבים ומזלות בקשו עלי רחמים', ושוב אותו מענה. קשה לבאר כפשוטן את פנייתו לבקשת רחמים מהרים וגבעות שמים וארץ שמש וירח כוכבים ומזלות, נראה, שחז"ל נתכוונו לומר כשהגיע אלעזר בן דורדיא למסקנה עד כמה נתדרדר, החל לחשוב ולהטיל את האשמה, או לפחות חלק ממנה על אחרים, תחילה פנה 'הרים וגבעות בקשו עלי רחמים' - כיוון שגם אתם גרמתם למצבי, הרים בלשון חז"ל הם לעיתים הורים, (הרים - אבות, גבעות - אמהות) היינו הוא חשב שמא החינוך של הוריו הוא שגרם לו לחטוא, ואז נענה 'עד שנבקש עליך נבקש על עצמנו', היינו כל אחד אחראי על עצמו, גם אם היו מחדלי חינוך אין זה פוטר אותך מאחריות, כך 'שמים וארץ' שמים - אלו גדולי הדור, ביקש להאשים את גדולי ישראל על אשר היו מרוממים מאד בבחינת שמים, שאילו היו מעורים יותר בחברה אולי לא היתה נגרמת ההדרדרות, ו'ארץ' אלו אנשי השוליים שעמהם השתתף בחטא. 'שמש וירח' משפיעים ומושפעים כלשון רבותינו "פני משה כפני חמה ופני יהושע (המקבל) כפני לבנה". 'כוכבים ומזלות' - אולי משום שנולד במזל כזה חטא, אולם גם כאן נענה שאין זו סיבה לחטא, ואז

כי הקריאה "באלול לים?" מהדהדת עדיין באזניו ומעוררת אותו מדי אלול.

בישיבת נובהרדוק שבחוו"ל אם היה רפיון כלשהו בישיבה היה ניגש מאן דהוא ומכה על העמוד מהסה את הציבור ומכריז בעוד כך וכך זמן יהיה חודש אלול סיסמה זו היתה מחשמלת את האוירה ומעוררת את כל הציבור להתחזקות.

אמנם התעוררות הבאה רק מכח הסובב איננה דיה וכבר התריע על כך המשגיח ר' יחזקאל לוונשטיין זצ"ל (קובץ עניינים אלול תשכ"ז): "כרגיל כשבאים ימי אלול נוצרת התעוררות וביחוד בין בני תורה מזדרזים יותר לתפילה ומתחזקים בהתמדה, אולם יש לנו לידע שעדיין זה לא מה שצריך להוות, אל לנו לרמות את עצמנו בעבודת השי"ת ראייה נכונה של הדברים היא הדרך הישרה התעוררות זו חיצונית היא ולא פנימית שכל אדם בהיותו מבין ומורגל שבחודש זה ולפני הימים הנוראים צריכים להתחזק, ממילא נוצרת רוח מסויימת וחלה התחזקות חיצונית אבל התעוררות פנימית שבתוכי לבו יבין האדם כי סכנה גדולה לפניו ועליו לחפש עצות להנצל כצבי מיד, שלא תהיה התעוררות מסביב וממעל למהותו אלא חלק בלתי נפרד ממנו והרגשיו, התעוררות זו אל נשלה עצמנו, לא תקום ולא תהיה אם לא בעבודה ועמל, רק להשריש בקרבו את העובדה שיום הדין לפניו והתעוררות זו היא העיקר, והתעוררות חיצונית השפעתה חיצונית, ורק מבחוץ פועלת על האדם הפעולות החיצוניות, זאת ועוד, הנסיון מראה שתוקפה של התעוררות זו הוא רק בימים הראשונים מאוחר יותר מתרגלים וחוזרים למסלול הרגיל של כל השנה והאלול עובר קר ואם האלול קר גם ראש השנה ויום הכיפורים קרים הם..."

שבתות האלול: שופטים כי תצא כי תבוא

פרשה ראשונה היא פרשת שופטים, שבה נאמר (דברים טז' יח) שִׁפְטִים וְשִׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפָּט צְדָק. רמז שיתן האדם אל לבו כי יש דין וכאשר האדם מכין עצמו לדין ורוצה בדין - אז אין דין למעלה כשיש דין למטה (ראה מ"ב ס"י תר"ב סק"ט). פרשה שניה היא פרשת כי תצא, בה נאמר על המלחמה, רמז לכך שהאדם צריך להלחם נגד יצרו ולהתגבר עליו בסייעתא דשמיא, וכמו שציין רבי משה אלשיך הקדוש, שפתח ב-"דברים כא' י"י" "כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וְנָתַנּוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׂבִי' לְשׁוֹן רִבִּים, וְסִיִּים ב'וֹנְתָנוּ ה' בְּיָדְךָ" לשון יחיד, לפיכך ביאר שלשון אויבך ברבים מלמד על המלחמה הכפולה - הגשמית והרוחנית - מלחמת היצר. כמו שכתוב בספר חובות הלבבות על חסיד אחד שפגש קבוצת חיילים החוזרים משדה המערכה עטורי נצחון, ואמר להם: חזרתם מהמלחמה הקטנה הכינו עצמכם למלחמה הגדולה, וכאשר התפלאו על דבריו ושאלו לאיזו מלחמה קשה התכוון? ענה: מלחמת היצר וחילותינו! ועל זה הבטיחה תורה שאם יצא אדם למלחמה על יצרו יזכה לסייעתא דשמיא לגבור עליו.

פרשה שלישית היא "אתם נצבים", נאמר שם: "אֲתֶם נִצְבִּים הַיּוֹם בְּלִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם רְאִשֵׁיכֶם שְׁבִטֵיכֶם זְקִנֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ וְשִׁרְאֵלָיו". רמז ליום הדין שהכל עומדים ונידונים לפני ה' וכן פרשת התשובה (דברים ל').

עבודת אלול וימים נוראים - ארבעים יום - זמן הרגל

מספר ימי חודש אלול עם עשרת ימי תשובה מונים בסך הכל ארבעים יום. הפסוק "אֲנִי לְדוֹדֵי וְדוֹדֵי לִי הֲרַעָה בְּשׁוֹשְׁנֵי" (שיר השירים ו' ג'). שהוא ראשי תיבות אלול מסתיימות כל המילים שבו באות י', ארבע פעמים י' הוא מספר ארבעים שהם כנגד

התורה הקדושה, כך נקרא חודש אלול בגלל מהות שמו בתורה.

תפקידי החודש הרמוזים במילת אלול

חיפוש במעשים. (במדבר יא' כג) "וַיַּעֲלוּ וַיִּתְּרוּ אֶת הָאָרֶץ מִמִּדְבַּר צֶן עַד רְהַב לְבַא הַמֶּת". מתרגם התרגום: "ויאללון ית ארעא", הרי שאלול הוא לשון חיפוש.

תשובה. (דברים ל' ו') וּמַל ה' אֱלֹהֶיךָ אֵת לְבַבְךָ וְאֵת לִבְבֵּךָ וְרַעַף לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ. "ואשר לא צדה, והאלוקים אינה לידו וישמתי לך מקום".

תפילה והתקרבות לה' (שמות כא' יג) "וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהֶאֱ-לֵהִים אֵינָה לְיָדוֹ וְשִׁמְתִי לָךְ מְקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שְׁמָה"

"אֲנִי לְדוֹדֵי וְדוֹדֵי לִי הֲרַעָה בְּשׁוֹשְׁנֵי" (שיר השירים ו' ג').

חיזוק בחסד ומצוות בין אדם לחבירו. "ומשלוח מנות איש לרעהו ו'מתנות לי'אבינונים".

ברמזים האמורים נכללו שלושה דברים המקרעין גזר דינו של אדם, כשם שאנו מדגישים אותם בתפילת הימים הנוראים "ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה".

עוד נרמז כאן על הסייעתא דשמיא שזוכה לה האדם כפי השתדלותו, "אֲנִי לְיָדוֹדֵי" - באותה מידה - "דוֹדֵי לִי". מרן רבי אליהו לאפיאן בספרו "לב אליהו" מבאר את הדברים; אלול ידוע, נוטריקון שלו אני לדודי ודודי לי, אלו הימים הם ימי הכנה לאדם, שיתכונן לזכות בדין ביום הדין, ומה היא ההכנה שיתקרב למי שדן את הדין וזהו אני לדודי, אבל צריך לידע כי גם בזה נמדד לאדם מדה כנגד מדה דהיינו, עד כמה שאני לדודי כך במדה כזו דודי לי, ואף על פי שמדת ההשפעה של "ודודי ליי", באה לאדם אלפי אלפים וריבוא רבבות פעמים אין קץ כנגד מדת האדם של אני לדודי אף על פי כן, הרי זה נמדד כנגד מידתו וכל מי שאצלו יותר אני לדודי כמו כן דודי לי מתקיים אצלו ביותר.

זהירות בדיבור. עוד רמזו: (במדבר ל' ג') "יש כִּי יָדַר נָדַר לֵה' אוּ הִשָּׁבַע שְׁבַעָה לְאִסָּר אֲסָר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַיָּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה" סופי תיבות אלול רמז לזהירות בנדורים ובדיבור. יחידי סגולה היו עושים "תעניות דיבור" כדי להנצל ממכשול.

על האדם לחזק את עצמו ולא לסמוך על אירת החיזוק הכללית

בחודש אלול מורגשת אירת חיזוק כללית, בהיכלי התורה וגם חוצה להם.

אזכור בערגה בהיותי תלמיד בישיבת פונביז' בימי אלול עת זכיתי להיות במחיצתו של הגה"צ ר' יחזקאל לוונשטיין זצ"ל שהיה אחד מעובדי ה' הגדולים בדורנו, יראתו הגדולה היתה מתגברת בימים קדושים אלו והדבר היה עושה רושם על כל בני הישיבה.

בישיבות אז עוד ראינו בחורים שעשו תענית דיבור וחיזוקים לא שגרתיים כשם שעשו צדיקים באותה תקופה, שיחות התעוררות באלול היו מבוקשות והיו הולכים לשמוע אותן אצל בעלי המוסר זקני הדור. היה אז בחור ירושלמי שבא לישיבה באלול, וביום שישי אחרי הסדר רצה ללכת לים, ושאל את חבירו (ה"ה הגאון רבי מרדכי אויערבך שליט"א) איך מגיעים לים, הוא פער עיניו מתמהון, ושאל - ספק שאלה ספק גערה - באלול לים?; אותו בחור סיפר לאחר עשרות שנים

ששת ימים תעשה מלאכתך. ויום השביעי תקדיש לאלהיך. בכך שבשבת לא תעשה בו מלאכה. כי כל עשה ששת ימים ולכן הוא צורך לשבות בו כדי להכיר בזה שהוא עשה הכל:

ראשון בחשיבותו הוא למקראי קודש למועדים² יום שבתון ממלאכה, יום שבת קודש יום של קדושה (לעשותו, לא רק בשביתה). על כן בשביל לעשותו יום שבת קודש, כל איש בינו יקדש. על שתי לחם יבצעו תמימים ישראל השלמים יבצעו על שתי לחם שלמים.

אכול משמנים בשר שמן. שנה ממתקים. יין ושתייה מתוקה. כי אל יתן לכל בו דבקים. לדבקים בו ומענגים את השבת יתן להם את הצריך להם, כמו שכתוב "לוו עלי ואני פורע". בגד ללבוש לחם חקים. תמיד – כמו חוק קבוע. בשר ודגים וכל מטעמים:

לא תחסר כל בו לא לחסוך בשביל שלא יחסר כלום לצרכי השבת, ואכלת ושבעת. וברכת את ה' אלהיך אשר אהבת. כי ברכך מכל העמים. במתנת השבת, מה שאין לאומות העולם, שגוי ששבת חייב מיתה.

השבת היא זמן להתבוננות בכבוד ה' וגדלותו, ולכן משבחים: השמים מספרים כבודו. השמים מספרים כבוד א-ל (פסוק זה נאמר בפסוקי דזמרה של שבת, כי השבת היא זמן להתבוננות, והשבת מעידה שה' ברא את השמים והארץ). וגם הארץ מלאה חסדו. ראו התבוננו, כי כל אלה עשתה ידו. כי הוא הצור ה' שצר עולמו פעלו תמים שלם, - בשלימות, כדברי חז"ל: "...אמר ריב"ל כל מעשה בראשית בקומתן נבראו בדתן נבראו בצביונם נבראו שנאמר ויכולו השמים והארץ וכל צבאם אל תקרי צבאם אלא צביונם" (חולין ס, א).

לעילוי נשמת מיִשה בן תמִרה ויצחק ת.נ.צ.ב.ה.

תרומות והקדשות: 052-718-9446

ספרי רבנו על המדף:

1. "דבר חודש בחודשו" ממספר 1 עד מספר 50 בכריכת ספר,
2. ספר איכה - עם פרוש דבר ירושלים, 3. בינו שנות דור ודור,
4. פרקי אבות עם פרוש דבר ירושלים, 5. ציפית לישועה, 6.
7. פירוש תפילה מ-מה טובו עד ברוך שאמר, 7. ביאורי
8. הברכות שאינן נמצאות בתפילות הקבועות, 8. דבר בעתו, 9.
10. אבלות החורבן - הלכות, 10. אבלות החורבן - השקפה, 11.
12. ימות עולם, 12. פתח לדופקים בתשובה, 13. מתמיכת
13. הציונות ודעיכתם.

ניתן להשיג את הספרים בחנות "יש כיווי" [סריגת שוורץ], מלכי ישראל 1, ירושלים טל' 02-5383955.

הודעה חשובה לבעלי פלאפון מפוקח: ניתן להתקשר למערכת בדוא"ל או בפלאפון ולקבל העלונים לפלאפון.

להערות והארות, ולקבלת העלון במייל ולתגובות: אש"ל - איגוד שומעי לקחו של רבינו: eeguds@gmail.com

ארבעים ימי התשובה (ראשית חכמה שער התשובה), משום כך אומר השל"ה שאת עבודת החודש יש להתחיל כבר מיום א' של ר"ח שהוא ל' אב כדי שיהיו בדיוק מ' ימים.

ההקפדה דווקא על ארבעים יום מובנת לאור על פי דברי הרמב"ם (תשובה פ"ז ה"ג) שחייב עשיית התשובה כולל גם תיקון המידות: "אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה כגון זנות וגזל וגניבה אלא כשם שצריך לשוב מאלו כך צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן ההיתול ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן, מן הכל צריך לחזור בתשובה ואלו העוונות קשים לפרוש מהן וכן הוא אומר יעזוב רשע דרכו וגו'".

תיקון המידות נעשה על ידי שינוי התנהגות עד שההרגל החדש יעשה לטבע, ארבעים יום של הרגל מתאימים הם לשינוי טבע, כי ארבעים יום הם ימי יצירת האדם אחר ארבעים יום מתחילת הווצרותו הוא נחשב לעובר, כשם שהיצירה הגשמית היא ארבעים יום כך היא גם יצירתו הרוחנית של האדם, על כן הוצרך משה רבינו לשהות בהר סיני ארבעים יום כדי לקבל את התורה, ומשום כך גם התפלל ארבעים יום אחר חטא העגל. אף האדמו"ר ר' אלימלך מליז'נסק ב"צעטיל קטן" שלו כתב, שהנהוג מנהג טוב בגיל י"ח (שבו מתעצבת דעתו של האדם) במשך ארבעים יום רצופים ההרגל יהפך לטבע. כמו כן חודש אלול שהוא חודש מיוחד לתיקון מסוגל הוא לשנות תכונות ומידות של האדם אם ינהג בהם במשך כל ארבעים ימי תשובה.

על השריפות הגדולות בסביבות ירושלים

בתקופה האחרונה היו שריפות גדולות בסביבות ירושלים, הנה הנביא ירמיהו (פרק יז) התנבא: "ואם לא תשמעו אלי לקדש את יום השבת ולבלתי שאת משא ובא בשערי ירושלים ביום השבת והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלים ולא תכבה".

ומזה למדו חז"ל (שבת קיט, ב) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל משמיה דרב אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת". וביארו מהו הלשון: "ולא תכבה - אמר רב נחמן בר יצחק בשעה שאין בני אדם מצויין לכבותה". השריפה היתה באיזורי הכניסה לירושלים, וכן לא הצליחו לכבותה עד שהוצרכו לבקש סיוע ממדינות אחרות. ובזמנים אלו שזוממים לפתוח עסקים ותחבורה צבורית בשבת רח"ל, יעזור ה' שנצל מזה. ועלינו להתחזק בעצמנו בשמירת השבת שלנו, איש לפי ענינו ודרגתו.

פיוט "יום זה מכובד מכל ימים". (מתוך זמירות שבת עם ביאורי רבינו, כפי שנשמעו מפיו, נרשמו על ידי אחד התלמידים).

מחבר הזמר רבי ישראל ושמו חתם בראשי הבתים: יום זה מכובד מכל ימים. כי שהרי בו שבת צור עולמים ושבתה זו היא יסוד האמונה בה', כמו שביאר הרב הירש, שאילו חלילה העולם נברא מעצמו היו אמורים להתחדש עוד חוקי טבע חדשים, ובכך שה' שבת מבריאנו ואין חוקי טבע חדשים, התגלה שהוא זה שברא את העולם, וזהו כבודה של השבת שהיא יום המלמד על אמונה בה':

² הוא גם ראשון בפרשת המועדות שבפרשת אמור, וגם חשיבותו וחומרות רבה מכולם, בכך שעונש סקילה על חילול היום הוא רק בשבת ולא בשאר מועדי ה'.

¹ במכילתא דרשב"י (פרק כ פסוק ט). "ששת ימים תעבוד. ר' אומר הרי זו גזירה אחרת שכשם שנצטוו ישראל על מצות עשה שלשבת כך נצטוו על המלאכה". בפשטות הכוונה שהמצוה שבעשיית מלאכה היא "כי לא תוהו בראה שבת יצרה", אולי אפשר לפרש כך; על ידי עבודת האדם בששה ימים ניכרת שביתתו ממנה בשבת, שעל ידה מכיר האדם בכך שה' שבת וברא את העולם בששה ימים.